
Sakramentalna struktura objave u ekumenskom tumačenju

Lothar Lies, D.I., Innsbruck

UDK: 231.74 : 265

261.8

Izvorni znanstveni rad

Osnovnu tezu izlažem u tri točke: *Postuliram pneumatologiju u kojoj se različite funkcije Duha Svetoga (nadahnjivanje, asistencija, realna prisutnost) mogu pojasniti jednom jedinom temeljnom spoznajom i tako se relativiziraju ekumenske razlike.*

Prvo: Konfesionalne suprotnosti, koje dijelom još uvijek postoje, s obzirom na prenošenje objave u Kristu, kao primjerice pitanje Pisma nasuprot predaji, učiteljstva nasuprot Pismu kao Riječi Božjoj itd., relativiziraju se otkrivanjem njihova zajedničkoga ljudskog posredovanja. Tko radikalno međusobno suprotstavlja Pismo, tradiciju i Crkvu, taj niječe njihovu zajedničku ljudsku stvarnost. Moderni pojam objave koji se sve više prihvaća i u ekumeni, znači: Čovjek kao naslovnik (adresat) spada ne samo u jedincati događaj Krista (utjelovljenje) nego i u njegovo zajedničko prenošenje u povijesti (Crkvu). Jer Božja objava i njezino prenošenje tek dolaskom k ljudima i njihovim shvaćanjem (zajednica) postaju realni, dakle po čovjeku objava postaje stvarna (zakon komunikacije).¹

Drugo: Budući da je Bog onaj koji čovječstvo i ljudsku djelatnost posredovanja povezuje sa svojim Sinom, ispunja se definicija sakramenta: Sakrament je ljudska stvarnost (simbol u zajednici), koju Bog prima i prihvaća kako bi čovjeka susretao na ljudski način. Prema tome, svi načini objave i njezina posredovanja spadaju u red sakramenta i relativiziraju se u tom (zajedničkom) poretku. Ne postoje sakramentalne stvarnosti koje više ili manje povezuju s Bogom.

¹ Usp. Drugi vatikanski sabor, *Dei Verbum* 1-5; usp., *Luth.-Orthod. Dialog zu Schrift und Tradition*, Kreta, 1987. u: DwÜ (=Dokumente wachsender Übereinstimmung) II., (1992), str. 262-265 i č.

Treće: Jedincati događaj Krista razlikuje se od načina svojega prenošenja unatoč zajedničkoj ljudskoj razini (tradicija). Nijedan način prenošenja događaja Krista nije hipostatski povezan sa Sinom Božjim. Samo se čovjek Isus u hipostatskoj uniji sjedinio s osobom Riječi Božje (jedincato utjelovljenje). Ljudi tu razliku izražavaju preko anamneze (samo zajednički). Prenosjenje hipostatskog događaja odvija se u ljudskoj anamnezi. Budući da Duh Sveti prihvaća taj čin ljudi i povezuje ga s događajem objave, anamneza realizira istodobno stvarnost zajedničkog prenošenja objave i sakramenta. Stoga anamneza relativizira još jednom često suprotstavljene stvarnosti predaje riječi i sakramenta. Riječ i sakrament kao uprisutnjenja događaja Krista u obliku anamneze ne mogu se više međusobno izigravati.

Zaključna teza: U crkvenoj anamnezi silom Duha relativiziraju se različita posredovanja objave događaja Krista (riječ, služba, sakrament) jer su u zajednici sva ona ljudska, sva sakramentalna i sva anamnestička. Ne postoji posredovanje koje je više-manje ljudsko, više-manje sakramentalno, više-manje anamnestičko. To dakle vrijedi kako u odnosu na Pismo (inspiraciju) tako i u odnosu na klasične sakramente (opus operatum), predaju, učiteljstvo (asistencija) ili Crkvu kao zajednicu vjernika. Budući da su posrednici objave, kriterij je njihove raznolike važnosti u zajednici naslovnika i njihovoj temeljnoj smještenosti "vjere", te prema tome zahtijeva Crkvu. Toj vjeri kao plodu objave Duh Sveti može služiti na raznolike i različite načine, ali ne na kontradiktoran način.

I. OD TEMELJNIH RAZLIKA DO DIFERENCIIRANIH KONSENZUSA

1. *Teza:* Moramo učiti da moderni pojam objave u događaj objave uključuje ljude kao zajedničke naslovnike i posrednike, inače se ne može govoriti o objavi. Budući da se sve vrste objave i načini njezina posredovanja (ponajprije) odvijaju na ljudskoj razini, oni se ne mogu bitno razlikovati.

Katolici i reformatori nekoć su se sporili o ispravnom posredovanju Evanđelja o spasenju. Krivo prenošenje ne

posreduje spasenje. Premda se po protestantskom shvaćanju riječ Božja kao Evanđelje čuva u Pismu i ona ga čini Riječju Božjom, kojom se prosuđuje sva predaja Crkve (*sola Scriptura*), tek u vjeri ljudi ta riječ Božja postaje plodonosna, stvara nevidljivu Crkvu kao zajednicu opravdanih, svetih.² Objava postaje realna i djelatna u (zajedničkoj) vjeri naslovnika.

Za katolike, Trident ne određuje ni Pismo ni događaj Krista, nego (zajednička) ispovijest nicejsko-carigradske vjere kao jedinstva Crkve, predaje i izvora spasenja. Opet je dakle čovjek kao naslovnik onaj u čijoj zajedničkoj ispovijesti Krista događaj Krista razvija svoju spasenjsku djelotvornost te tako objava postaje realna i djelotvorna (usp. *DH* 1500-1507).

Iz te činjenice za današnju ekumenu i njezin moderni pojam objave izvodimo zaključke: Objava tek u ljudskim naslovnici (zajednici) postaje spasenjski djelotvorna (protestanti), razumljiva (Trident), realna i plodonosna (pravoslavlje), pa i onda ako je evanđelistima Duh Sveti diktirao evanđelja. Oni njegov diktat tek onda mogu slijediti ako su ga razumjeli.³ A razumjeti se može samo u zajednici. Pitanje o realnosti objave uvijek je pitanje o njezinoj djelotvornosti i shvaćanju u zajednici (Crkvi).

Postoji ekumensko suglasje oko temeljnog uvjerenja da je realna objava od početka određena realnošću zajednice naslovnika, a naslovnik sa svojom zajednicom u kojoj se razumijeva pridonosi realnosti i ostvarenju objave. Razlika u konsenzusu jest u tome da ti naslovnici (Crkva) u odnosu na objavu imaju različit položaj i ulogu, što pokazuje i hipostatska unija kao samoočitovanje, za razliku od crkvene predaje kao Duhom izvedenog Božjega samoočitovanja.

Kao prvi rezultat možemo formulirati sljedeće: S modernim ekumenskim pojmom objave relativiziraju se svi načini

² Usp. Epit. Art. 1-3, u: *BSLK* (=Bekanntnisschriften lutherischer Kirchen) (1982.), str. 767-769.

³ Usp. Stephen W. Sykes, *Offenbarung, Offenbarungsreligion 2.*, u: *EKL 3* (1992. odnosno 2000.), str. 810-818, osobito 814-816; usp. *Dialog der Altkatholiken mit den Orthodoxen* (Chambesy, 1975.), *Gotteslehre I.*, 1-4, u: *DwÜ I* (1983), str. 24-25.

prenošenja događaja Krista. Svi načini posredovanja nalaze se ponajprije na ljudskoj razini i ravnaju se prema ljudskoj zajednici u kojoj se objava događa.

II. SAKRAMENTALNO POSREDOVANJE DOGAĐAJA OBJAVE

2. *Teza*: Moramo učiti da ne samo događaj objave u Kristu nego i predaja tog jedincatog događaja u ljudskoj riječi i činu uključuju zajednicu ljudi (teološki tvore Crkvu). Objava i njezino prenošenje imaju u toj ljudskoj zajednici znakovitu izvanjsku stranu, koja spada u zbilju objave i predaje i mora se nazvati sakramentalnom jer ispunja definiciju sakramenta. Moramo učiti da su objava i predaja uvijek sakramentalno strukturirane, jer se u njima radi o čovjeku. Time se još jednom relativiziraju posredovanja: Ona su određena ljudsko-sakramentalnom strukturom, a to znači: ona su kao ljudska djelovanja posredovanja u Duhu Svetomu povezana s događajem Krista. Unutar prenošenja objave ne postoje prazne rupe koje ne bi bile povezane s Kristom. Ljudska stvarnost ne može preko Duha Svetoga biti više ili manje povezana s događajem Krista.

1. *Sakramentalnost događaja objave u Kristu (prasakrament)*

Kalcedonski koncil pokušava pomoću hipostatske unije objasniti jedincati događaj objave Isusa Krista, jedinstvo božanstva i čovještva u Kristu, dakle jedinstvo Boga koji se objavljuje i njegovu izražajnost u čovjeku. Čovjek Isus spada u objavu Sina Božjega. Bog u svojoj vječnoj Riječi prihvaća čovjeka da bi se time na ljudski način ljudima izrekao i priopćio. Time se ispunja klasična definicija sakramenta. Sakrament je u teologiji ljudsko-zemaljska stvarnost, koju Bog prihvaća, da se u njoj ljudima priopći za njihovo spasenje. Čovjek Isus je na određeni način sakramentalno-ljudska vanjska strana Sina Božjega, sakramentalni znak Sina Božjega prema ljudima (Crkvi).

Prema Kalcedonskom koncilu to sakramentalno jedinstvo u hipostatskoj uniji znači sljedeće: Prvo, to se jedinstvo ne smije shvatiti u smislu monofizitizma, kao da bi Isusovo čovještvo u božanstvu nestalo ili se, obrnuto, Isusovo božanstvo u njegovu čovještvo snizilo. Čovjek na taj način ne bi spoznao Krista koji je postao čovjekom. Jedinstvo dakle nije pomiješanost božanstva i čovještva. Obje strane ostaju nepomiješane. U slučaju pomiješanosti božanstva i čovještva ne bi bilo ni sakramentalnosti ni objave, jer ne bi bilo komunitarnog znaka (izvanjske strane) objave, odnosno sakramenta ni sadržaja objave/sakramenta.

Drugo, jedinstvo se ne smije shvatiti u arijanskom smislu, kao da Sin Božji ne bi zaista bio Bog. To jedinstvo ne smije biti takvo kao da bi se u tom čovještvo Isusovom objavio i priopćio samo jedan kvalificirani Božji stvor. Ljudska bi zajednica u tom slučaju pred sobom imala samo svoju stvorenost. Između pravoga Boga i pravoga čovjeka mora dakle biti istinsko jedinstvo, a ne jedinstvo na štetu jedne od objiju stvarnosti.

Treće, to jedinstvo ne smije biti samo neka labava povezanost između božanstva i čovještva u nestorijanskom smislu (jedno uz drugo), bez prave povezanosti, jer opet ne bi uza sve to bilo objave Sina Božjega u Kristu i time ne bi bilo stvarne sakramentalnosti.

Iz toga slijedi: Ljudska strana objave spada nepomiješano i neodijeljeno u događaj objave i u njegovo posredovanje koje stvara zajednicu. Taj vid Kalcedonskog koncila predstavlja pra-definiciju sakramenta te istodobno objave i Crkve. Ljudska izvanjska strana sakramenta spada u Božju zbilju koja se u zajednici otkriva i priopćava.⁴

2. Hipostatska unija kao pralik objave i sakramenta

Hipostatsko jedinstvo Sina Božjega, kao sadržaj objave, s Isusovim čovještvo temelji se na osobi Sina Božjega. Drugim riječima: jedinstvo sakramentalne izvanjske strane i

⁴ Usp. Drugi vatikanski sabor, *Dei verbum*, 5.

sakramentalnog sadržaja, ukratko, jedinstvo prasadakramenta Krista (usmjerenog na zajednicu) temelji se na osobi Sina Božjega. Osobu ovdje ne treba shvatiti u smislu kako je shvaća Boetije kao “individualis substantia intellectualis naturae”. Osoba bi tada bila nedjeljiva i u sebi zatvorena “nezajedničarska” monada (*individualis, atomon*). Osobu valja protumačiti izrazom “hypostasis”, koja jedinstvo božanstva i čovječstva tako omogućuje da oboje, božanstvo i čovječstvo, u se prima i objema stvarnostima jamči personalni životni prostor i personalno stajalište. I obrnuto. Otuda spoznajemo da je Kalcedonski koncil pod pojmom “nepomiješano” imao u vidu obje naravi u Kristu, božanstvo i čovječstvo, a pojmom “neodvojivo” htio je razjasniti jedinstvo naravi utemeljeno u personalnosti Sina Božjega. Nestorijanizam niječe upravo to personalno jedinstvo (shvaćanjem o dvjema osobama).

Iz toga učimo da objava i samoočitovanje objave, božanstvo i čovječstvo, svoje jedinstvo imaju u osobi Sina Božjega, dok je njihova različitost u razlikovanju i nepomiješanosti božanske i ljudske naravi. Stoga je objava uvijek personalni događaj premda je usmjeren na zajednicu. Objava uključuje sadržaj i događaj kojim se pripocuje. U Isusu Kristu kao objavi Sina Božjega za spasenje ljudi združene su personalnost Sina Božjega i njezina božanska objava u čovječstvu. Božja objava, dakle, znači božansko-osobni događaj u čovječstvu, nepomiješan s božanstvom Sina Božjega, a ipak neodvojiv od njega, koji događaj ipak ima značenje za sve ljude.⁵

Iz toga za naš ekumenski kontekst proizlaze dvije spoznaje. Prvo, postoji temeljna razlika između Isusa iz Nazareta kao zbiljnosti objave u ljudsko-komunitarnom kontekstu (iskustvo apostola) naspram prenošenja te zbilje u postapostolskom vremenu, dakle razlika između njegova utjelovljenja, njegove smrti i njegova uskrsnuća, s jedne strane, i njegova navješćaja od strane zajednice, s druge strane. Unatoč toj temeljnoj razlici Kristovo utjelovljenje a (time) i prenošenje toga događaja Krista

⁵ Usp. Drugi vaticanski sabor, *Dei Verbum*, 2; usp. O teološkom pojmu osoba: L. Lies, *Zum kritischen Potential des theologischen Personbegriffs*, u: Pax et Justitia (FS Kostelecky), prir. H. W. Kalura i dr., Berlin, 1990., str. 217-231.

ostaju nepomiješani i povezani s božanstvom. Oni ostaju ljudska stvarnost, orijentirana na zajednicu u kojoj se događa razumijevanje objave (apostoli i Crkva).⁶

Kad Kalcedon događaj Krista tumači kao s Bogom nepomiješanu, a ipak od njega neodvojivu jedincatu i za vazda važeću osobnu objavu Sina Božjega u ljudskom liku, onda Koncil želi reći da taj hipostatski događaj Krista nadmašuje sva svoja daljnja povijesna posredovanja koje ljudi čine Pismom, predajom, Crkvom, službom itd. i da je stoga događaj Krista neiscrpiv. Nijedno od povijesnih posredovanja nije povezano hipostatskom unijom s Riječju i Sinom Božjim. Ako taj događaj Krista istodobno znači da njegova ljudska stvarnost u povezanosti sa Sinom Božjim nepomiješano ostaje, onda on također izriče da nijedno prenošenje i nijedno sakramentalno posredovanje u ljudskoj povijesti (zajednica) ne može biti još božanskije niti ga može dokinuti. Toga su se bojali reformatori u odnosu na Katoličku crkvu, misleći da će Crkva i njezina služba (Vicarius Christi, Misa itd.) na neki način nadomjestiti taj jedincatu događaj objave.

Iz toga proizlazi sljedeće: Sve što u teologiji slovi kao nositelj Božje objave Krista u povijesti (Crkva, Pismo, predaja, učiteljstvo, koncil, biskupska služba, sinode), ne može se interpretirati ni arijanski (bez božanske zbilje) ni monofizitski (bez ljudske stvarnosti), ni nestorijanski (nepovezanost božanske i ljudske stvarnosti). Svako se katoličko ili evangeličko još kontroverzno naglašeno povijesno posredovanje toga jedincatog događaja Krista mora ravnati prema normama Kalcedonskog koncila.

Ako evangelička teologija govori o Pismu kao o riječi Božjoj u najizvršnjem smislu, ne može ga monofizitski krivo shvatiti u smislu slijepog identiteta sa Sinom Božjim kao vječnom Riječi, nego ga mora tumačiti kao ljudsku riječ različitu od božanstva osobe Sina Božjega. Kad ne bi bilo tako, onda ne bi Krist bio naše otkupljenje, nego bi to bilo Pismo.

Kada katolička teologija tumači Pismo kao crkveno-komunitarni navještaj te time također i kao ljudsku riječ, ne smije to krivo shvaćati u smislu nestorijanizma, kao da u

⁶ Usp. Drugi vatikanski sabor, *Dei verbum*, 1-4.

Pismu Božja i ljudska riječ idu nepovezano jedna uz drugu. Kad katolička teologija označava Crkvu kao produženog Krista ili tijelo Kristovo, onda to ne smije značiti da je Crkva poput čovjeka Isusa hipostatska unija sa Sinom Božjim. Njezina poruka ostaje uvijek ljudska riječ, njezina predaja ljudska predaja, premda teologija govori o svetoj tradiciji. Kad katolička teologija Nicejsko-caigradsku ispovijest vjere shvaća kao središte i mjerilo svoje spasenjske vjere i kao središte smisla Pisma (*DH* 501-507), onda to ne smije tumačiti u smislu monofizitskog događaja, da se zajedničko čovječstvo ljudi dokida (karizmatiski zanesenjaci, entuzijasti duha).

Posredovanje čovjeka prema Kristu nužno je jer čovjek kao čovjek mora "dotaknuti" taj otkupiteljski događaj Krista za svoje spasenje. Jer *regula fidei* glasi: "Quod non est assumptum, non est sanatum." Spasenje kršćana te time univerzalizacija objave sastoji se u realnom, stalno živom povijesno posredovanom (preko zajednice) susretu sa Sinom Božjim koji se objavljuje u Kristu (1 Iv 1,1-3). Događaj Krista posreduje se u zemaljskom navještaju i ljudskoj znakovitosti (zajednica) sakramentalno: "Što smo svojim očima vidjeli, što smo promatrali i što su naše ruke opipale, to vam navješćujemo: Riječ života" (usp. 1 Iv 1,1-3).

Posredovanje objave u Kristu izražava se u ljudskim načinima predaje (zajednica: Crkva) koji su riječju i sakramentalno povezani s događajem Krista, jer je zajednica ljudi povezana s događajem Krista. Tako se međusobno relativiziraju pa se ne može dakle izigravati vodu krštenja protiv ulja pomazanja i kruha euharistije. To su znakovi ljudske Kristom povezane zajednice. Tako je diferencirana čovjekova temeljna situacija u kojoj se nalazi i koja se u ovim simbolima povezuje s Kristom (krštenje, pokora itd.).

III. SAKRAMENTALNO OBJAVLJUJUĆA PREDAJA KRISTA U ANAMNEZI

3. *Teza*: Prenošnje jedincatog u hipostatskoj uniji utemeljenog sakramentalno-objavljujućeg događaja Krista vrši se

radi nastavka njegove sveopće spasenjske učinkovitosti. To se događa anamnezom naslovnika koju vodi i prožima Duh Sveti. Naslovnici tako postaju prenositeljima. Tako se opet relativiziraju posredovanja (Pismo, predaja, učiteljstvo itd.).⁷

1. Predaja kao sakramentalni događaj objave

Valja razlikovati jedincati, nenadmašivi, prasakramentalni događaj objave Sina Božjega u Kristu i njegovo posredovanje u povijesti. Za razliku od Isusova čovještva, apostolski prenositelji nisu prihvaćeni u hipostatsku uniju. Oni su s tim događajem povezani Duhom Svetim. Radi se o komunitarno-pneumatskom prenošenju objave koja se jednom dogodila u objavi Krista. U tom kontekstu postoji različita sakramentalnost. Ona sakramentalnost u kojoj se očituje izvanjska strana prenošenog vezana uz ljude prenositelje koji ga shvaćaju i prihvaćaju (Crkva), povezana je po Duhu Svetomu s jedincatim događajem objave u Kristu (milost). Nemamo hipostatsku objavu nego objavu snagom Duha i sakramentalnosti.

Iz toga učimo prvo: Ljudsko nastojanje da Krista uvijek dublje upoznamo kao jedincatu i nenadmašivu objavljenu zbilju (milost) i da ga predajemo, događa se u Duhu Svetomu. Duh Sveti povezuje događaj Krista s našom vjerom i čini od nas zajednicu vjere (Crkvu) povezanu s Kristom. Ovdje je riječ o prisutnosti objave omogućene Duhom Svetim u Crkvi. U našem zajedničkom vjerovanju i ispovijedanju objavljuje nam se u Duhu Svetomu prva objava Sina Božjega u Kristu. Tako naše nastojanje postaje crkvenim sakramentom omogućenim Duhom Svetim. Naša predana riječ je kao komunitarno vršenje, dakle, djelotvornost Duha Svetoga i istodobno sakramentalno mjesto personalne prisutnosti Sina Božjega u Isusu Kristu.

⁷ Usp. Drugi vatikanski sabor, *Dei verbum*, 10: "Očevidno su, dakle – po premudroj Božjoj odluci – Sveta predaja, Sveto pismo i crkveno učiteljstvo tako uzajamno povezani i združeni, te jedno bez drugih ne može opstati, a sve zajedno – svako na svoj način – pod djelovanjem Duha Svetoga uspješno pridonosi spasenju duša."

U Duhu Svetomu povezani smo s jedincatom objavom Sina Božjega u Isusu i tvorimo Crkvu.

Iz toga učimo drugo: Premda naše ljudsko nastojanje oko vjere i njezina prenošenja i širenja te njezina dubljeg prožimanja ne stoji u hipostatskoj uniji s osobom Sina Božjega, dakle naše ljudsko nastojanje nije neposredno ljudski čin Sina Božjega (komunikacija idioma), ipak je ljudsko-vjerničko nastojanje s njim kao utjelovljenim Sinom Božjim nepomiješano povezano Duhom Svetim.

Iz toga slijedi treće: Sva ljudska posredovanja, sva vjera, prihvaćanje i prenošenje događaja Krista može se događati u ljudskim riječima, činima, institucijama i Pismima jer Duh Sveti ta komunitarno-ljudska djelovanja nepomiješano združuje s tradiranim događajem Krista u smislu Kalcedona i čini ih bez hipostatske unije događajem objave i njegove sakramentalnosti (Crkva).

Time se relativiziraju u teologiji kontroverzni načini posredovanja kao što su Pismo kao Riječ Božja, sveta predaja, navještaj, učiteljstvo i sakramenti te ih se može označiti kao različita ljudsko-crkvena djelovanja u temeljnim situacijama, koje ujedinjuje jedan Duh Sveti s jednim i jedinim događajem Krista. Crkva sa svojim raznolikim djelovanjima postaje "monstrancom", pokaznicom, u kojoj jedincati događaj Krista biva vidljiv i sakramentalno prisutan.⁸

Ovdje spoznajemo koliko je važna crkveno orijentirana pneumatologija koju nam otvara Duh Sveti kao snagu crkvene predaje Krista. Ta pneumatologija morala bi razraditi ono zajedničko i različito u inspiraciji (Pismo), asistenciji (učiteljstvo, propovijed, tumačenje Pisma) te u djelovanjima Duha u sakramentima i u službenom djelovanju Crkve. Crkve to čine u dokumentima međusobno postignutoga konsenzusa.

⁸ Usp. *Dei Verbum*, 1-8. Usp. *Luth.-Orthod. Dialog zu Schrift und Tradition*, Kreta, 1987., u: DwŮ II (1992), str. 263-265 i češće.

2. Predaja o Kristu kao ljudsko-pneumatološka anamneza Crkve

Drugi vatikanski sabor u dokumentu *Dei Verbum* preuzima patrističku paralelu između euharistije i navještaja riječi te s crkvenim ocima govori o stolu riječi i stolu kruha. Na oba stola pruža se objava spasenja riječi Božje u Kristu koji se daje za ljude. Glede sadržaja postoji zajedništvo između predaje riječi i sakramentalno-euharistijske predaje.⁹

Prema novijoj teologiji sakrament i riječ upućuju jedno na drugo i međusobno se uključuju. Riječ ukazuje na sakrament i sakramentu je potrebna riječ da ga se plodonosno razumije i učinkovito prihvati.¹⁰ Međutim, postoji i formalno zajedništvo. Oboje, euharistija kao i svi sakramenti i predaja događaja Krista u Riječi (Pismo, ispovijest vjere), događaju se u spomenu ljudi, i jesu anamneza. Opet je Duh Sveti onaj koji u euharistiji i u prenošenju vodi tu anamnezu i tako je realno povezuje s njezinim sadržajem da je sadržaj prisutan ondje gdje se vrši anamneza. Anamneza je kao ljudsko-komunitarni čin u Duhu Svetomu stvoreno povijesno mjesto prisutnosti jedincatoga događaja objave za sve (Crkva kao zajednica spomena). Ne moli se u euharistijskoj epiklezi u kanonu mise bez razloga da Duh Sveti uprisutni događaj Krista: "Tebe, zato, molimo, Oče nebeski, pošalji svojega Duha da ovi darovi kruha i vina postanu tijelo i krv i time prisutnost tvoga Sina." I ne bez razloga diktira Duh Sveti apostolima riječ Božju u uši i u pero, i ne bez razloga govorimo o inspiraciji Duha Svetoga.

Relativizacija raznolikih prenošenja objave (predaja, Pismo, učiteljstvo) slaže se u tome da su one ljudske anamneze i to ostaju. Ipak su objaviteljske i sakramentalno povezane s Isusom Kristom djelotvornošću Duha Svetoga. Ta se spoznaja sve više prihvaća među konfesijama i ima ekleziološko usmjerenje.

⁹ Usp. Drugi vatikanski sabor, *Dei Verbum*, 21; Usp. L. Lies, *Eucharistie*, u: In ökumenischer Verantwortung, Graz, 1996.

¹⁰ Usp. L. Lies, *Die Sakramente der Kirche. Ihre Ausrichtung auf den dreifaltigen Gott*, Innsbruck, 2005.

IV. SAŽETAK I REZULTAT

Zaključna teza: Oba su pojma objave, dijaloški pojam objave kao Božjega samoočitovanja u Kristu i prošireni, tj. analogni pojam sakramenta, bitno ljudski događaj i znače zajedničku anamnezu. Oni omogućuju da se ekumenski naglašena komunitarno-ljudska zbilja događaja objave (apostoli) i njegovo prenošenje (Crkva) integriraju u jedinstvenu sliku. To se događa pozivanjem Duha Svetoga koji sjedinjuje jedincati događaj Krista u hipostatskoj uniji s postapostolskom sakramentalno-objaviteljskom predajom Crkve.

Dakle, učimo prvo: Sva posredovanja jesu ljudske djelatnosti i prema nauku Kalcedona nisu pomiješane s Bogom, odnosno Božjim Sinom. Drugo: Posredovanja su, međutim, po Duhu Svetomu nerazdvojivo povezana s utjelovljenim Sinom Božjim sjedinjenim u hipostatskoj uniji sa čovječtvom. Inače ne bi bile Božje objave u povijesti. Treće, posredovanja su na način anamneze usmjerena na događaj objave u Kristu i imaju udjela u tom događaju silom Duha Svetoga. Stoga se Pismo, predaja, navještaj, sakramenti, Crkva, koncili i sinode ne mogu bitno i načelno razlikovati ni po teološkoj biti (djelotvornost Duha Svetoga), ni po ljudskom djelovanju. Sve su one u Duhu Svetomu prvo, kao ljudski spomen, drugo, kao sakramentalna zbilja i, treće, kao prisutnost događaja spasenja, temeljna očitovanja jedne Duhom nošene Crkve. Danas nam nedostaje pneumatologija koja je usmjerena na objavu, Crkvu i predaju.

S njemačkog preveo: *Nediljko A. Ančić*

Die sakramentale Struktur der Offenbarung in ökumenischer Auslegung

Zusammenfassung

1. Das verstehende menschliche Subjekt und seine Verstehensgemeinschaft gehören in das Offenbarungsgeschehen hinein, sonst kann man nicht von Offenbarung

sprechen. Ich postuliere deshalb eine Pneumatologie, in der sich die verschiedenen Funktionen des Heiligen Geistes (Inspiratio, Assistentia, von Geist erwirkte Realpräsenz) in einer einzigen Grundeinsicht der menschlichen und zugleich vom Heiligen Geist begabten Weitergabe der Christus-Offenbarung verdeutlichen lassen und so die ökumenischen Differenzen relativieren. Weil alle Offenbarungs- und Vermittlungsweisen (zunächst) auf die Ebene der Menschen und ihrer Verstehensgemeinschaft gehören, kann es zwischen ihnen keinen wesentlichen Unterschied geben. Die menschliche Gemeinschaft als Ort der Offenbarung entscheidet, welche Handlungen und Elemente (Schrift, Tradition, Kult, Lehramt) zum Verständnis und zur Weitergabe entscheidend sind. Der Heilige Geist stützt diese Offenbarungsaneignung und Weitergabe.

2. Weil das Offenbarungsereignis in Christus (hypostatische Union) als auch seine Überlieferung (Tradition) die Gemeinschaft der Menschen aufnehmen und einbeziehen (theologisch zunächst den Kreis der Apostel und in ihrer Verkündigung [1 Joh 1,1-3]), bilden sie Kirche. Diese Einbeziehung der Menschen in das Christusereignis einerseits und in seine Weitergabe andererseits geschieht in Wort und Tun menschlicher Lebens- und Verstehensgemeinschaft (Kirche) in der Kraft des Heiligen Geistes. Offenbarung Gottes und ihre Überlieferung erfüllen die Definition von Sakrament. Sakrament ist eine menschliche Wirklichkeit, die Gott annimmt, um so dem Menschen zu begegnen: Hypostatisch und ursakramental geschieht dies in der Inkarnation; nicht hypostatisch, sondern durch die Wirksamkeit des Heiligen Geistes in der kirchlichen Tradition. Damit relativieren sich die Vermittlungen von Offenbarung in menschlich-kirchlicher Gemeinschaft noch-mals: Die Offenbarungsermittlungen (Tradition) sind alle von einer menschlich-sakramentalen Struktur bestimmt, und das heisst: sie sind als menschliche Überlieferungs-Tätigkeiten einer Lebens- und Verstehensgemeinschaft (Kirche) und so im Heiligen Geist mit dem Christusereignis verbunden.

3. Die Weitergabe des einmaligen, in der hypostatischen Union begründeten sakramental-offenbarenden Christus-

ereignisses geschieht zur Entfaltung seiner universellen Heilswirksamkeit in der vom Heiligen Geist geleiteten und durchwirkten Anamnese der Adressaten, die so zu Tradenten werden. Damit relativieren sich die Vermittlungen des Christusereignisses (Schrift, Tradition, Lehramt etc.) neuerlich. Sie sind geistgewirkte Anamnese in verschiedenen Funktionen der Verständigungsgemeinschaft Kirche (Schrift, Lehramt, Tradition etc.). Gefordert sind einerseits eine pneumatologisch orientierte Ekklesiologie, andererseits eine sakramental orientierte Pneumatologie.